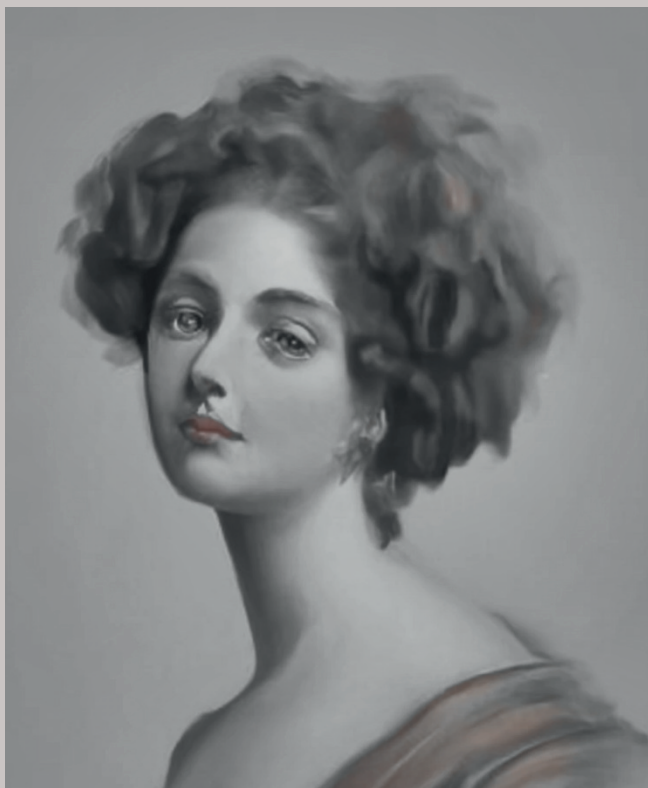

OURIKA

JA MUITA TRAAGISIA NAISKOHTALOITA

NOVELLEJA

Toimittanut Tuija Tuomaala

Ourika

ja muita traagisia naiskohtaloita

Ourika

ja muita traagisia naiskohtaloita

Novelleja

Toimittanut
Tuija Tuomaala

Suomentaneet
Tuija Tuomaala
Tea Calpe

Punos

Koneen Säätiö on tukenut tämän kirjan toimitus- ja suomennostyötä.

Novellin ”Ourika” on suomentanut Tea Calpe, muut novellit Tuija Tuomaala.

ISBN 978-952-69621-8-4

ISBN 978-952-69621-9-1 (EPUB)

© Punos-kustannus 2023

Kustantaja: Punos-kustannus, Loviisa
www.punuskustannus.fi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

SISÄLLYS

REBECCA HARDING DAVIS: Anne	7
EDITH WHARTON: Rouva Mansteyn näköala	25
GEORGE EGERTON: Tuhoon tuomittu	39
KATE CHOPIN: Kohtalon isku	69
CONSTANCE FENIMORE WOOLSON: Neiti Grief	73
HARRIET PRESCOTT SPOFFORD: Hänen tarinansa	105
WILLA CATHER: Wagner-matinea	133
OLIVE SCHREINER: 1899	145
SARAH GRAND: Uusi kokemus	185
MARY AUSTIN: Miksei kukaan kertonut?	203
ELLEN GLASGOW: Kohtalokas kirje	215
CLAIRE DE DURAS: Ourika	247
Kirjoittajat	279

REBECCA HARDING DAVIS

Anne

Se oli outo tapaus, sellaista ei ollut Annelle ennen sattunut. Mystiset tuntemukset olivat hänen arkisessa, säntillisessä elämässään harvinaisia. Hän yritti jälkeinpäin hakea selitystä siitä, että oli nukahtanut ulkoilmassa, sillä ulkona, missä on kuuma auringonpaiste, meri, elämää kuhiseva maaperä ja väsymättömät tuulet, vaikuttaa kenties suuria voimia, hyviä ja pahoja, edestakaisin kulkevia mahtavia jumalanluomia olentoja, jotka eivät ehkä pysy niissä jyrkeissä pienissä loke-roissa, joihin suljemme itsemme. Ehkäpä jokin niistä oli pi-laillut hänen kustannuksellaan.

Anne oli nukahtanut istuessaan talonsa verannalla aivan meren äärellä. Kosteaa raikasta meri-ilmaa puhalsi hänen ylleen. Hänellä oli kädessään muutama punainen ruusu, jotka hän musersi poskeaan vasten nauttiakseen niiden tuoksusta, ja hän ajatteli uneliaana, että ruusut ja posket olivat samaa vä-riä. Hän oli ollut hyvin sievä aina vauvasta asti. Hän tunsi sen samalla tavalla kuin tunsi verensä kohisevan päästä var-paisiin, ja hän iloitsi siitä. Hänellä oli myös kaunis ääni. Nyt hän oli hiljaa, lähes unessa. Mutta ilma oli niin kirpeä ja puh-das ja ruusujen tuoksu niin voimakas auringonpaisteessa ja hän itse oli niin elävä ja sykki nuoruutta ja kauneutta, että

häneistä tuntui kuin hän laulaisi niin että koko maailma kuuli, ja hänen äänensä nousi – nousi aina taivaisiin saakka.

Oliko se George, jonka hän puoliksi suljettujen silmiensä takaa näki tulevan niityn poikki? Ja Theresa hänen kanssaan? Hän säpsähti ja tunsu terävän kouraisun sydämessään.

Mitä Theresa merkitti Georgelle? Nainen oli ruma, typerä ja miestä vanhempi, hänellä ei ollut tälle mitään annettavaa – paitsi rahaa. Theresan posket eivät olleet kuin ruusunlehdet, hän ei ollut nuori eikä hänen äänellään laulettu taivaan porteilla. Anne käpertyi hymyillen kyljelleen ja nukahti uudelleen. Hän tunsu huulillaan pehmeän lämpimän kosketuksen.

”George!”

Veri seisahtui hänen suonissaan, ja hän vapisi unissaan. Hänen käsivarrellaan lepäsi käsi.

”Siunatkoon, rouva Palmer! Se hiilimies halua rahansa. Se on ettiny teitä kaikkialta, ja te ootte nukkunu ulkona!”

Anne kompuroi jaloilleen.

”Äiti!” huusi tukeva nuorimies rusehtavalta polulta talon alapuolelta. ”Minun on ehdittävä junaan. Jenny tuo vauvan ruualle. Voisitko selittää hänelle hellan savupellit?”

Kostea tuuli puhalsi yhä utuisen meren horisontista, murskatut ruusut olivat maassa.

Mutta hän –.

Viereisessä huoneessa oli seinäpeili. Hän meni sen luo ja näki pyylevän viisikymmenvuotiaan naisen, jolla oli harmaantunut tukka ja iso nenä. Posket olivat keltaiset.

Hän alkoi laulaa. Suusta tuli vain karhea räkäisy. Hän muisti menettäneensä äänensä kahdeksantoistavuotiaana, kun hänellä oli ollut ongelmia kurkunpään kanssa. Hän nosti vapisevan kätensä huulilleen.

George ei ollut koskaan suudellut niitä. Mies oli mennyt

naimisiin Theresan kanssa yli kolmekymmentä vuotta sitten. George Forbes oli nykyään kuuluisa kirjailija.

Hänen sormensa viipyivät huulilla. ”Luulin, että hän –”, hän kuiskasi häpeän väristyksen kulkiessa vanhan pyylevän ruumiin läpi. Sen sisällä, ulkokuoren alla, roihusi hänen hal-tioitunut sielunsa. Jokin hänen sisällään huusi: ”Minä olen täällä – Anne! Olen nuori ja kaunis. Jos tämä vanha kurkku olisi kunnossa, ääneni raikuisi maasta taivaisiin.”

”Rouva Palmer, se hiilimies –.”

”Minä tulen, Jane.” Hän otti tilikirjansa hyvin järjestetystä koristaan ja meni keittiöön.

Tullessaan takaisin hän tapasi tyttärensä Susanin ompelukoneen äärestä. Hän pysähtyi tämän viereen kaihomielinen hymy kasvoillaan. Susan oli nuori, häntä varmasti kiinnostaisi tämä kokemus, joka oli liikuttanut häntä niin syvästi. Varmastikin hänen elämänsä oli juuri heitetty jokin ylimaallinen voima, joka oli kääntänyt sen takaisin alkuun.

”Nukahdin äsken kuistille, Susy”, hän sanoi, ”ja näin unta, että olin taas kuudentoista. Se oli hyvin elävä uni. En saa vieläkään heitettyä mielestäni tunnetta, että olen nuori ja kaunis ja rakastunut.”

”Voi, voi, vanha kunnon isukki”, Susy sanoi huokaisten ja katkaisi ompelulankansa. Hän olisi halunnut sanoa jotain muutakin, jotain sopivaa ja myötätuntoista, jotain tuosta vanhempiensa ikaikäisestä rakkaudesta, mutta se tuntui oikeastaan vähän naurettavalta, ja sitä paitsi hänellä oli kiire saada röyhelö valmiiksi. Jasper tulisi heille syömään.

Rouva Palmer epäröi ja meni sitten huoneeseensa. Hän tunsu itsensä lannistetuksi ja pettyneeksi. Hän oli kuvitellut, että Susya kiinnostaisi, mutta –. Tietenkään hän ei olisi voinut selittää tytölle, ettei hän vanhasta kunnon isukista ollut unta

nähty. Oliko loppujen lopuksi edes soveliasta, että keski-ikäinen kunniallinen nainen näkee sellaista unta? Hänen kelmeät leukaperänsä punehtuivat hänen sulkeutuessaan huoneeseensa. Oli ollut typerää sanoa Susylle mitään.

Rouva Nancy Palmer tunsu jatkuvasti epämurkavaa hämmennystä lastensa tinkimätöntä maalaisjärkeä kohtaan. He olivat molemmat Palmereita. James oli kerran vauvana nostanut katseensa hänen rinnaltaan rauhallisine tarkkaavaisine silmineen, ja hän oli pelästynyt noita silmiä. ”Minusta ei koskaan tule niin vanhaa kuin hän jo on”, hän oli ajatellut. Lasten kasvettua aikuisiksi he rakastivat äitiään suuresti. Hänen kiihkeä omistautumisensa lapsilleen olisi sulattanut kivenkin, eivätkä nuoret Palmerit olleet kiveä vaan ystävällisiä ja hyväntuulisia ihmisiä, aivan kuten heidän isänsäkin oli ollut.

Naapurusto kunnioitti rouva Palmeria miehisen älyn naisena, sillä puolisonsa kuoleman jälkeen hän oli hoitanut viljelyksiä huomattavan pontevasti ja menestyksekkäästi. Hän oli noudattanut miehensä tarkkaa, järjestelmällistä persikanviljelymenetelmää ja taloudenpitoa ja saanut tilan velat maksettua. Sen jälkeen hän oli sijoittanut lännen maa-alueisiin hyvin taitavasti kuin aikoi tehdä itsestään ja lapsistaan rikkaita.

James ja Susan olivat kuitenkin aina salaa huvittuneita siitä kunnioituksesta, jota Delawaren hyväsydämiset maanviljelijät heidän äitiään kohtaan osoittivat. Äiti oli heille rakain ihminen maailmassa, mutta liiketoimien johtajana –.

Persikkasadot, äidin Dakotan-keinottelut ja niiden hedelmänä pankkiosakkeet eivät heille olleet muuta kuin todisteita aikuisen tavanomaisesta järjenkäytöstä. Ne olivat vain äitikullan onnenkantamoisia. Miten sellaisella naisella voisi olla käytännön älyä, joka ikävystyi mukavissa kirkollisissa seu-

roissa ja kieltäytyi ehdottomasti osallistumasta hauskaan lukupiiriin? Joka kuunteli kyönelet silmissä posetiivin soittoa ja oli kerran mennyt Philadelphiaan asti kuullakseen italia-laista kiertävää laulajaa nimeltä Salvini?

Kumpikaan heistä ei voinut käsittää sellaista lapsellista kapinointia. Antakaa Palmerille hyvä persikkafarmi, mukava talo ja puoli tusinaa palvelijaa huolehdittavaksi, niin hänen elämänsä rajaviivat ovat siinä. Miksi heidän äitinsä oli levo-ton noiden rajojen sisällä?

Tänään äiti oli rauhaton, sen Susy huomasi pian. Pierce & Wallilta, hänen tavaravastaanottajaltaan Philadelphiasta, tuli kirje, mutta rouva Palmer heitti sen avaamattomana syr-jään, vaikka hän oli lähettänyt sinne edellisenä maanantaina kolmesataa laatikollista valkomaltoista persikkalajiketta.

Yleensä hän oli mitä huolellisin taloudenpitäjä ja piti tar-kasti silmällä huolimatonta palveluskuntaa, mutta tänä iltapäivänä hän katosi tuntikausiksi, vaikka Jasper Tyrrell oli tulossa käymään ja Janen käsissä kilpikonnan lihasta tulisi taatusti rasvaista sotkua, jos se jäisi hänen kontolleen.

Jasper oli toden totta kiinnittänyt Susyyn viime aikoina selvästi huomiota, mutta Susy tiesi hänen olevan rauhallinen ja varovainen kaveri, joka tarkastelisi asiaa joka suunnalta ennen kuin sitoutuisi. Tyrrellit olivat vanhaa hienoa sukua ja vaatisivat joukkoonsa liittyvältä morsiamelta täydellisyyttä aina hurskaudesta taloudenpitoon.

”Pienempikin asia kuin epämääräinen ruoka herättää usein miehessä inhoa”, Susy ajatteli siniset silmät kärsimättö-myydestä sumeina.

Juuri ennen auringonlaskua rouva Palmer tuli tietä pitkin kädet täynnä värikkäitä vaahteranlehtiä. Susy kiiruhti häntä vastaan ja antoi hänelle suukon. Palmerit olivat tunteensa

osoittava perhe, joka ilmaisi kiintymyksensä loputtomilla halauksilla ja hössöttämisellä. Koko perhekunta hytisi levottomana, jos äidin niskaan veti, ja oli hädissään kun vauvalla oli nuha. Juuri nyt rouva Palmeria jostain syystä kyllästytti tuo alituinen huolehtiminen.

”Ei, kenkäni eivät ole märät, Susy. Ei, en tarvitse hartiahuivia. En ole tullut vanhuudenhöperöksi, lapsukaiseni, niin etten voisi kävellä ulkona kääriytymättä vällyihin kuin eskimo. Voisi kuvitella, että olen haudan partaalla.”

”Et ole, mutta et sinä enää nuori ole, äitikulta. Olet juuri siinä iässä, missä reumatismi ja noidannuoli ja sensellaiset pääsevät vallalle, ellei ole varovainen. Missä sinä olet ollut?”

”Olin kävelyllä metsässä.”

”Metsässä! Ei ihme, että hartiasi ovat märät. Tule heti sisään, äiti rakas. Hitunen kiniiniä ja kuumaa sitruunamehua ja sitten vuoteeseen. Kävelyllä metsässä! Sitä en kyllä ymmärrä”, tytär sanoi hymyillen äidilleen kuin pikkulapselle. ”Minä voin kävellä vaikka minkälaisen matkan kirkkoon tai kauppaan tai mistä tahansa muusta järkevästä syystä, mutta kuljeskella nyt rämeisessä metsässä ilman minkäänlaista tarkoitusta –. Minä prässään nuo lehdet sinulle”, hän lopetti.

”Ei, en halua nähdä prässättyjä lehtiä ja heiniä maljakoissa. Se on kuin tekisi koristeita kuolleen ihmisen hiuksista. Kun kesä kuolee, antaa sen kuolla.” Rouva Palmer heitti lehdet kärsimättömästi maahan, ja tuuli vei ne mennessään.

Miten omituisia äiti ja hänen sukupolvensa ihmiset olivatkaan, niin vähän itsehillintää, Susy ajatteli. ”Herra Tyrrell on kohta täällä”, hän sanoi ääneen. ”Osaako Jane maustaa kilpikonnan lihan?”

”Eiköhän hän osaa”, rouva Palmer sanoi välinpitämättömästi ja otti käteensä kirjan.

Hän oli välinpitämätön ja hajamielinen koko illan. Peter kolisteli astioiden kanssa odottaessaan illallispöydän viressä, ja tee oli haaleaa. Jasperkin oli viileähkö; vaitelias ja kriittinen.

Jamesin vaimo Jenny oli tullut illalliselle. Huomattuaan anoppinsa olevan poissaoleva ja tarkkaamaton hän vuodatti vauvatarinoitaan herra Tyrrellille. Jennyllä, kuten useimmilla nuorilla äideillä, riitti loputtomasti teorioita pikkulasten nukumisesta, ruokavaliosta ja ruoansulatuksesta. Jasper vääntelehti tuolillaan kyllästyneenä ja levottomana. Hän oli aina pitänyt rouva Palmeria ihastuttavana emäntänä, hyvin tahdikkaana ja kaikki huomioon ottavana. Eikö tämä huomannut, miten tuo nainen piinasi häntä kuristustaukeillaan ja vauvanvaatteillaan? Rouva oli selvästikin sokea ja kuuro sille kaikelle.

Rouva Palmerin ilmeettömät silmät kääntyivät kohti ikkunaa. Susy vilkaisi häntä närkästyneenä. Oliko äiti mennyt sekaisin?

Miten pikkumaisia noiden lasten puuhat olivatkaan, ajatteli tuo vanhempi nainen kuunnellessaan heitä. Miten varovainen ja pikkutarkka Tyrrell oli kosiskelunsa korkeuksissa. Ja Susy myös – puoli vuotta sitten hän oli ottanut huolellisesti selvää Jasperin tuloista.

Teeleipiä ja vauvanvaatteita ja maitotiivistettä! Hänen näköpiirinsä ei ollut seitsemäntoistavuotiaana ollut noin ahdas ja rajoittunut. Miten avara ja kaunis maailma olikaan ollut. Luonto oli puhunut hänelle ja ollut yhtä hänen kanssaan, ja kaikessa musiikissa oli ollut sana hänelle, vain hänelle. Miten uskollinen hän olikaan ollut ystävilleen ja miten hän oli vihannut vihamiehiään! Ja miten, kun rakkaus tuli vastaan –. Rouva Palmer tunsu äkillisen kylmän väristykseen jäsenissään. Hän istui hiljaa, kunnes muut nousivat pöydästä.

Sitten hän kiiruhti huoneeseensa. Hän ei sytyttänyt valoja. Hän sanoi itselleen olevansa naurettavan hermostunut ja huuhteli kasvonsa ja ranteensa kylmällä vedellä. Mutta hän ei voinut sytyttää valoja. Tuo olento hänen sisällään – Anne, eloisa ja kaunis ja rakastava – pitäisikö hänen katsoa peiliin ja nähdä vanha keltaihoinen nainen?

Hänen pitäisi ajatella tuota vanhaa entistä itseään kuolleena.

Mutta ei se ollut kuollut.

”Jos olisin mennyt naimisiin rakastamani miehen kanssa”, se jokin hänen sisällään huusi, ”minulla olisi ollut oikeanlainen elämä! Hän olisi ymmärtänyt minua.”

Miten naurettavaa ja pirullista se kaikki oli.

”Minä olin uskollinen, rakastava vaimo Job Palmerille”, hän sanoi itselleen sytyttäen päättäväisesti lampun ja kohdatten peilissä pyylevän hahmon pöyheässä silkipuvussa. ”Elämäni meni hautaan hänen mukanaan.”

Mutta hän näki välähdyksen noissa harmaissa anovissa silmissä, jotka tuijottivat häntä peilistä. Peilistä, joka valehteli hänelle.

Ne olivat Annen silmät, eikä Anne ollut koskaan ollut Job Palmerin vaimo.

Rouva Palmer ei mennyt enää sinä iltana alakertaan. Hänen takassaan paloi tuli, ja hän puki ylleen aamutakin ja veti nojatuolinsa takkatulen eteen pienen pöydän viereen, jolla lepäsi hänen Raamattunsa ja rukouskirjansa sekä yksi Tuomas Kempiläisen kirjoista. Tuo hiljainen hetki oli yleensä päivän onnellisin. James ja Jenny tulivat aina antamaan hänelle hyvänyönsuokon, ja Susy hiipi säännöllisesti sisään aamutakissaan lukeakseen äitinsä kanssa luvun jostain kirjasta ja peitteli hänet sitten lämpimästi sänkyyn.

Tuona iltana rouva Palmer kuitenkin lukitsi oven. Hän halusi olla yksin. Hän yritti lukea, mutta työnsi kirjat pois. Hän sammutti valon ja heittäytyi sängylle. Ei Kempiläinen eikä mikään pyhimys voinut seurata häntä siihen yksinäisyyteen, johon hänen sielunsa oli vetäytynyt. Saattoiko itse Jumalakaan ymmärtää, miten sietämättömäksi tämä vanha kömpelö ruumis ole hänelle käynyt?

Hän muisti, että kun hän oli kaksi vuotta sitten kärsinyt hermoromahduksesta, hän oli muuttunut tunnissa yhtäkkiä kahdeksankymmentävuotiaaksi. Nyt hänen suonissaan virtasi kuusitoistavuotiaan veri. Miksi sielu hänen sisällään sillä tavoin heitteli hänen aivoparkojaan lyhyen elämänsä laidasta laitaan?

Yön kammottavat mielikuvat saivat hänet aamuun mennessä tekemään omalaatuisen päätöksen: hän lähtisi pois. Miksei lähtisi? Hän oli täyttänyt velvollisuutensa aviomiestä, lapsia ja tilaa kohtaan. Miksei hän voisi aloittaa alusta jossain muualla, elää omaa elämäänsä? Miksei hän voisi käyttää tilaisuuttaan niinä muutamana vuotena, jotka vielä olivat jäljellä? Musiikkia ja taidetta sekä ajattelijoiden ja oppineiden seuraa. Rouva Palmer kalpeni nimetessään asiat, jotka olivat niin pitkään olleet kiellettyjä häneltä.

Aamu oli valkenemassa. Hän puki nopeasti ylleen matkapuvun ja pakkasi olkalaukkuunsa joitakin tarpeellisia tavaroita sekä sekkivihkonsa.

”Vie tämä asemalle”, hän sanoi Peterille, joka oli puoliunessa sytyttämässä tulipesiä.

”Menossa Philadelphiaan, rouva Palmer? Tietääkö Susyneiti?”

”Ei. Sano, että minut kutsuttiin yllättäen.”

Kävellessään asemalle hän hymyili ajatellessaan, miten Susy selittäisi hänen äkillisen matkansa Pierce & Wallin kirjeellä ja katsoisi, oliko hän ottanut päällyskenkänsä ja säämiskätkäkinsä. ”Inhoan päällyskengiä ja haluaisin repiä sen takin palasiksi!” hän ajatteli istuessaan paikalleen junanvaunussa. Sitä kaikkea hän pakenisi. Enää häntä ei peiteltäisi ja lääkittäisi ja vahdittaisi kuin raihnaista vanhaa eukkoa. Hän oli rakastava äiti, mutta hänen mieleensä ei tuolla hetkellä juolahtanut, että hän oli jättämässä Susyn ja Jamesin ja vauvan. Hän oli paon hurmassa. Juna lähti liikkeelle. Hän oli vapaa! Vihdoin hän saattoi olla oma itsensä.

Se olisi helppo järjestää. Hän hakisi asiapaperinsa ja valtion-obligaationsa pankkiholvista Philadelphiasta. Lapsilla oli oma omaisuutensa turvassa.

Mihin hän menisi? Roomaan? Venetsiaan? Ei. Euroopassa liikkui liikaa amerikkalaisia. Hän halusi eroon heistä kaikista. Olihan olemassa Egypti ja Niili. Tai jos Islantiin lähtisi toinen retkikunta? Siellä kaukana kauheassa pohjolassa jäätikköjen ja geisirien keskellä, saagojen ja muinaisskandinaavisten jäänösten parissa ihminen olisi toisessa maailmassa ja unohtaisi valkoiset persikat ja kirkkoseurat ja sinne tänne poukkoilevat kyläjuorut.

”Tässäkin maassa on ihmisiä, jotka elävät ajatusten jalossa, puhdashenkisessä ilmapiirissä eivätkä koskaan alennu juoruihin tai rahantekemiseen”, hän ajatteli muistaen George Forbesin viimeisen runon uljaat säkeet. ”Jos olisin ollut hänen vaimonsa, minäkin olisin ehkä ajatellut suuria ajatuksia ja elänyt ylevän elämän.”

Hän yritti kiukkuisesti ravistaa ajatuksen pois. Hän ei tarkoittanut pettää aviomiestään, jota hän oli rakastanut pyyteettömästi ja pitkään.

"On asioita, joita nuorille tytöille ei koskaan kerrota avioliitosta. Joskus ajattelen sen johtuvan siitä, että jos tytöt osaisivat heti alussa arvioida kokemuksiaan, he jättäisivät monia asioita tekemättä. Kun minä menin naimisiin, kukaan ei ajatellut muuta kuin että oli vain kestävä ja jatkettava."

- Mary Austin

Vaiettuja naisääniä yli sadan vuoden takaa

Pettävä aviomies, pakkohoito synkässä laitoksessa ja sodassa kuolleen lapsen hautaaminen. Kätkeyty alkoholiongelmia, särkyneet unelmat tai ihonväri, joka sulkee ovet paremmalta elämältä. Muun muassa tällaisten asioiden kanssa naiset kamppailivat 1800–1900-lukujen vaihteessa.

Tämän kirjan koskettavat aikalaisnovellit kertovat eri ikäisten ja eri yhteiskuntaluokista tulevien naisten kokemuksista ja kohta-loista. Lähde mukaan aikamatkalle salonkeihin, sairaaloihin ja savanneille ja kuule unohdettujen naisten ääni – ja heidän sydäntensä salaisuudet!

Kirjan 12 kirjailijaa edustavat aikansa parhaimmistoa. Kolme heistä on saanut arvostetun Pulitzer-palkinnon: Edith Wharton, Willa Cather ja Ellen Glasgow. Lisäksi mukana ovat muun muassa feministisen kirjallisuuden pioneereihin kuulunut Kate Chopin, realismin uranuurtaja Rebecca Harding Davis ja ranskalainen Claire de Duras, joka hätkähdytti aikalaisiaan kirjoittamalla Euroopassa kasvaneen mustan naisen tarinan.

